

**ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Гаврилюк Наталія Володимирівна

УДК 811.161.2'373.611:821.161.2-1.09,,19”

**СЛОВОТВОРЧИСТЬ ПОЕТІВ-НЕОКЛАСИКІВ
У КОНТЕКСТІ ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ
20–30-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

10.02.01 – українська мова

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук**

Луцьк – 2010

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі української мови Рівненського державного гуманітарного університету, Міністерство освіти і науки України.

- Науковий керівник:** кандидат філологічних наук, доцент
Вокальчук Галина Миколаївна,
Національний університет „Острозька академія”,
доцент кафедри української філології.
- Офіційні опоненти:** доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Єрмоленко Світлана Яківна,
Інститут української мови
Національної академії наук України,
завідувач відділу стилістики та культури мови;
- кандидат філологічних наук, професор
Богдан Світлана Калениківна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
завідувач кафедри історії та культури української мови.

Захист відбудеться „19” лютого 2010 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.02 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30А, ауд. 41).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки (43000, м. Луцьк, вул. Винниченка, 30А).

Автореферат розісланий „18” січня 2010 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філологічних наук,
доцент

Н. М.Костусяк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Мова як явище, що безперервно розвивається, не може існувати без постійного лексичного оновлення. Наприкінці минулого – на початку ХХІ ст. мовознавці звернули особливу увагу на всебічне дослідження нових слів – власне мовних неологізмів, основним призначенням яких є поповнення лексики національної мови, та індивідуально-авторських новотворів, мета яких полягає насамперед у стилістичному й емоційно-експресивному увиразненні художнього (зокрема поетичного) тексту. Попри те, що авторські лексичні новотвори (АЛН) перебувають на периферії словникового складу мови й повною мірою реалізують свій структурно-семантичний потенціал лише в контексті, з яким нерозривно пов'язані, за сприятливих екстра- й інтралінгвальних умов вони можуть збагатити лексичну систему мови.

Упродовж трьох останніх десятиріч одиниці індивідуально-авторської номінації становили об'єкт спеціальних наукових студій багатьох українських мовознавців – Г. М. Колесника, В. М. Русанівського, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Сологуб, О. А. Стишова, Ж. В. Колоїз, Г. М. Вокальчук, В. В. Герман, Г. М. Сюти, О. О. Жижоми, Н. А. Адах та ін. Значною мірою активізувалися неологічні дослідження словотворчої практики багатьох поетів 20–30-х років, чий доробок протягом тривалого часу був штучно вилучений із літературного процесу, що унеможливлювало повне й об'єктивне вивчення художньої мови минулого століття. У зв'язку з цим ґрунтовного вивчення та осмислення все ще потребує словотворчість київських неокласиків – М. Рильського (МР), М. Зерова (МЗ), Ю. Клена (ЮК), М. Драй-Хмари (ДХ), П. Филиповича (ПФ). Доробок представників цього літературного угруповання зазвичай аналізували з літературознавчого погляду (О. В. Гальчук, Г. Б. Райбедюк, І. Г. Родіонова, В. В. Сарапін, Л. В. Темченко, О. Ф. Томчук, В. Я. Чобанюк та ін.). Окремі праці присвячено інтерпретації авторської мовотворчості, зокрема таким її аспектам: виявленню ключових слів-образів та з'ясуванню особливостей їхнього функціонування в художньому мовленні неокласиків (М. В. Кудряшова); дослідженню характерних ідіостильових ознак поетичної мовотворчості окремих представників неокласичного угруповання (О. В. Коваль, Л. В. Зіневич, О. М. Черевченко); вивченню неологізмів у функціонально-стилістичному аспекті (А. А. Калетнік).

Попри певні здобутки української неології в галузі вивчення неокласичної мовотворчості, досі належним чином не досліджені такі проблеми, як роль словотворчої практики неокласиків в історії української літературної мови першої третини ХХ ст., аналіз АЛН – носіїв національно-культурного компонента мовної семантики, системне лексикографічне представлення одиниць неокласичної індивідуально-авторської номінації. Усе це зумовило актуальність пропонованого дослідження.

Мета дисертаційної роботи полягає в здійсненні лексико-граматичного, семантико-дериваційного аналізу лексичних новотворів неокласиків на тлі загальних тенденцій розвитку української поетичної мови 20–30-х років ХХ ст. та системного лексикографічного опису одиниць неокласичної індивідуально-авторської номінації.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1) обґрунтувати теоретичні засади дослідження авторських лексичних новотворів у поетичному словнику неокласиків;

2) на основі аналізу спеціальних літературознавчих праць запропонувати періодизацію творчості неокласиків, установивши при цьому частотність використання новотворів конкретними авторами упродовж кожного хронологічного зрізу;

3) виявити особливості еволюції індивідуально-авторської лексичної номінації в поезії неокласиків;

4) здійснити лексико-граматичну і лексико-семантичну класифікацію новотворів, визначивши найбільш репрезентативні лексико-семантичні групи АЛН у поетичних вокабулярах представників неокласичного напрямку;

5) описати дериваційну структуру лексичних інновацій, визначити продуктивні способи okazіональної номінації;

6) здійснити порівняльний аналіз новотворів неокласиків та інших поетів 20–30-х років для виявлення основних тенденцій індивідуально-авторського словотворення в поезії зазначеного періоду;

7) з'ясувати основні причини творення, текстове призначення і стилістичний потенціал АЛН;

8) опрацювати теоретичні засади лексикографічного опису новотворів неокласиків та укласти загальний і персональні словники АЛН.

Об'єкт дослідження – індивідуально-авторська номінація в українській поезії 20–30-х років ХХ ст.

Предмет вивчення – семантична, лексико-граматична, дериваційна структура авторських лексичних новотворів та їхня лексикографічна репрезентація.

Фактичний матеріал дослідження – близько 800 АЛН отримано в результаті суцільної вибірки з усіх опублікованих поетичних текстів М. Зерова, Ю. Клена, М. Драй-Хмари, П. Филиповича та М. Рильського, чий доробок умовно обмежено 1930 роком. Для максимально повної репрезентації результатів словотворчої діяльності неокласиків проаналізовано також твори М. Рильського, М. Зерова 10-х, Ю. Клена 40-х років. До аналізу було залучено близько 2000 АЛН інших поетів 20–30-х рр. ХХ ст., репрезентованих у словниках авторських неологізмів П. Тичини і М. Рильського Г.М. Колесника (К., 1971, 1973), „Короткому словнику авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття” та „Словнику лексичних новотворів М. Семенка” Г.М. Вокальчук (Рівне, 2004, 2006).

Методи дослідження. Специфіка предмета дослідження визначила вибір основних методів лінгвістичного аналізу: загальнонаукового аналітико-описового методу та його прийомів (лінгвістичного спостереження, зіставлення, узагальнення, класифікації), методу компонентного аналізу – для дослідження семантики АЛН, словотвірного – для характеристики дериваційної структури АЛН, синхронно-зіставного – для порівняльного аналізу семантико-словотвірної структури та особливостей функціонування АЛН у поетичних вокабулярах неокласиків та інших поетів досліджуваного періоду, методу кількісних підрахунків – для виявлення основних тенденцій в еволюції індивідуально-авторської номінації у творчості неокласиків зокрема та в поезії 20–30-х років ХХ ст. загалом.

Наукова новизна дослідження зумовлена тим, що вперше в українському мовознавстві в аспекті неології здійснено порівняльний аналіз вокабулярів М. Рильського, М. Зерова, Ю. Клена, М. Драй-Хмари, П. Филиповича та інших поетів 20–30-х років ХХ ст., що уможливило виявлення основних тенденцій okazіональної лексичної номінації в поезії зазначеного хронологічного зрізу; простежено еволюцію індивідуально-авторської номінації в поезії представників неокласичного

напряму; обґрунтовано теоретичні положення щодо укладання загального та персональних словників АЛН неокласиків.

Теоретичне значення праці полягає в запропонованій методології системного аналізу лексико-граматичної, семантичної, дериваційної структури АЛН як характерних репрезентантів мовно-поетичного світу неокласиків; на основі застосування сучасних методів лінгвістичного дослідження здійснено науково обґрунтовану періодизацію еволюції індивідуально-авторської номінації в поетичній творчості неокласиків; сформовано теоретичні засади лексикографічного опису АЛН неокласиків у неографічних словниках. Одержані результати дослідження сприяють поглибленню теорії української неології, ідіостилістики, лінгвостилістики, дериватології, подальшому опрацюванню теоретичних засад письменницької неографії.

Практичне значення роботи пов'язане з можливістю застосування результатів дослідження в лінгводидактиці – викладанні курсів лексикології, словотвору сучасної української мови, культури мови, лінгвістичного аналізу тексту, стилістики художньої мови, підготовці теоретичних спецкурсів з ідіостилістики, неології та індивідуально-авторської неографії. Репрезентовані матеріали можуть бути використані в лексикографічній практиці, зокрема в укладанні академічного словника мови поетів-неокласиків і загального словника авторських лексичних новотворів в українській поезії ХХ ст.

Зв'язок роботи з науковими проблемами, планами, темами. Дисертація входить до комплексної теми „Актуальні проблеми української лексикології та синтаксису”, яку досліджують члени кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету. Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №7 від 25 лютого 1999 р.) та на засіданні бюро Наукової ради „Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності” Інституту мовознавства імені О.О. Потебні (протокол №2 від 8 квітня 1999 р.)

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення й практичні результати дослідження обговорені на засіданнях кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету. Матеріали дослідження висвітлені в доповідях на міжнародних наукових конференціях: „Актуальні напрями слов'янської та романо-германської філології” (Рівне, 2003), „Проблеми типології граматичних одиниць” (Рівне, 2005), „Етнокультурні цінності та сучасна філологія” (Рівне, 2006), „Семантика мови і тексту” (Івано-Франківськ, 2006), „Розвиток словникового складу та граматичного ладу української мови у зв'язку з демократизаційними та глобалізаційними процесами” (Рівне, 2009); Х Міжнародній науковій конференції з актуальних проблем семантичних досліджень (Харків, 2001); Всеукраїнській науковій конференції „Актуальні проблеми граматики” (Кіровоград, 2000); Регіональній науковій конференції „Актуальні проблеми граматики і лексикології” (Рівне, 2008); щорічних звітних конференціях професорсько-викладацького складу кафедри української мови РДГУ (2000–2009 рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи відображено в двадцяти одній одноосібній публікації, дев'ятнадцять із яких опубліковані у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (249 позицій), додатків (кольорової гістограми, двох таблиць, фрагментів загального та персональних словників авторських новотворів неокласиків). Загальний обсяг – 226 сторінок, основна частина викладена на 178 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, завдання й методи дослідження, визначено об'єкт і предмет, наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, окреслено фактичний матеріал дослідження, наведено відомості про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **„Проблеми розмежування загальномовних та індивідуально-авторських лексичних новотворів”** розглянуто різні підходи до ідентифікації й аналізу нових слів, визначено термінологічний апарат дослідження, подано загальну характеристику словотворчої практики неокласиків на тлі мовно-літературного процесу 20–30-х років ХХ століття, проаналізовано еволюцію індивідуально-авторської номінації у творчості поетів досліджуваного угруповання.

У сучасному мовознавстві для позначення нових слів використовують переважно терміни „лексична інновація”, „неологізм”, „оказіональне слово” та ін. Оскільки в пропонованій роботі досліджено одиниці індивідуально-авторської лексичної номінації, то основним є термін ***авторський лексичний новотвір*** – один із різновидів okazіональних лексичних новотворів, який виник у процесі індивідуального творчого акту як результат свідомого порушення автором мовної норми з метою реалізації певних мовно-естетичних завдань (Г.М. Вокальчук, Н.А. Адах та ін.). Такі новотвори виникають унаслідок використання письменниками українських або / і чужомовних дериваційних ресурсів. Вони вперше зафіксовані в письмових авторських текстах і не засвідчені в загальномовних лексикографічних працях. АЛН утворюються як за високопродуктивними, так і за непродуктивними словотвірними типами, а також за допомогою специфічних (оказіональних) способів словотвору.

Літературний процес 20–30-х років ХХ ст. вирізнявся розмаїттям світоглядних систем та художньо-стильових течій і напрямів, різноманітних мистецьких об'єднань, представники яких мали власні, часом кардинально протилежні погляди на розвиток української літератури та мови. Так, ідею цілковитого заперечення класичної спадщини та створення „чистої пролетарської культури” пропагували пролеткультівці. Деструкцію мистецтва, відкидання попередніх культурних здобутків і традицій проголошували футуристи. На захист класичних традицій стали неокласики, яких у боротьбі проти деструкції мистецтва підтримували й неоромантики (М. Хвильовий, В. Сосюра, М. Бажан). Неокласики гостро критикували „нових” поетів за недбале ставлення до слова.

Незважаючи на складні внутрішні протиріччя мовно-літературного розвитку пореволюційних років, лінгвоестетичні напрацювання представників різних літературно-мистецьких угруповань загалом сприяли розвитку української літератури та літературної мови. Одним із потужних засобів збагачення й оновлення поетичного лексику першої третини минулого століття стало індивідуально-авторське словотворення. Найактивнішими експериментаторами в цій царині були М. Семенко та П. Тичина. У доробку українського футуриста, за даними Г.М. Вокальчук, засвідчено понад 800 АЛН. У словнику новотворів П. Тичини, укладеного Г.М. Колесником, зафіксовано 637 одиниць, серед яких 168, за нашими підрахунками, припадає лише на 20-і роки.

Значний внесок у збагачення поетичного словника зробили й неокласики, у творах яких виявлено близько 800 АЛН. Частотний розподіл АЛН у доробку поетів різний: у Ю. Клена – 31% новотворів від загальної кількості АЛН, у М. Рильського – 28%, у М. Зерова – 26%, М. Драй-Хмари – 10%, П. Филиповича – 5%. Незначна кількість АЛН М. Драй-Хмари та П. Филиповича

пояснюється насамперед значно меншим обсягом їхньої поетичної спадщини порівняно з доробками інших неокласиків, а також індивідуальними мовно-естетичними вподобаннями.

Спираючись на літературознавчі дослідження, ми виокремили шість періодів поетичної творчості неокласиків та проаналізували частотність виникнення АЛН упродовж кожного хронологічного зрізу. Результати кількісних обрахунків представлено на рис. 1, де на горизонтальній осі позначено періоди творчої діяльності поетів, на вертикальній – кількість АЛН, зафіксованих у вокабулярах авторів.

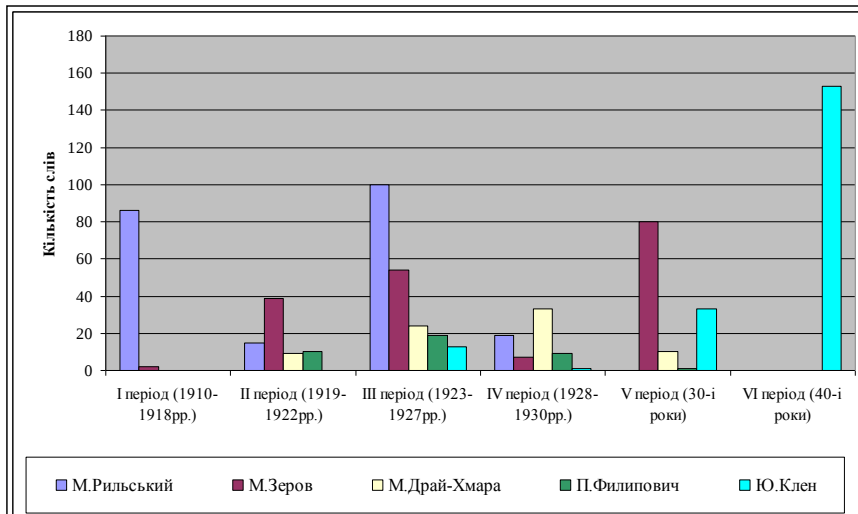

Рис. 1. Частотний розподіл АЛН у доробку неокласиків

Простежено певну залежність сплесків та спадів словесної креативності неокласиків від чинників позамовного характеру, зокрема соціальних. Сплеск дериваційної активності припадає на порівняно сприятливі для творчості роки (1923 – 1927), коли на тлі загального національного піднесення поети активно експериментували не лише в пошуках нових літературних жанрів, але й засобів мовно-естетичного вираження певного змісту. Усього у творах неокласиків цього періоду засвідчено 230 АЛН, а найпродуктивнішою була словотворчість М. Рильського – 100 АЛН.

Моральна атмосфера в українському соціумі наприкінці 20-х та в 30-і роки загалом не сприяла активній поетичній словотворчості. Упродовж 1928–1930 рр. зафіксовано 69 АЛН, а в 30-х – 124 АЛН. Показово, що трагічні обставини особистого життя спричинили активну творчу діяльність М. Зерова: 30-і роки були найпродуктивнішими у його словотворчій практиці (засвідчено 80 АЛН).

Пік словотворчої діяльності Ю. Клена припадає на 40-і роки (153 АЛН), час, коли в еміграції поет глибоко переживав трагічну долю українського народу й страждання та мученицьку смерть багатьох друзів і колег.

Проаналізовано частотний розподіл АЛН за лексико-граматичними класами. Встановлено суттєву кількісну перевагу іменникових та прикметникових АЛН (відповідно 356 та 336) над АЛН інших частин мови: засвідчено 71 дієслово (зокрема 10 дієприкметників та 1 дієприслівник),

25 прислівників. АЛН інших лексико-граматичних класів не виявлено. Домінування предметної та статично-ознакової номінації узгоджувалося з неокласичними принципами художнього відтворення дійсності, поетичною тенденцією до творення статичних образів.

Кількісна перевага авторських іменників і прикметників над дієсловами та прислівниками простежена у творчості кожного з неокласиків. Створенню АЛН у галузі okazіонально-предметної номінації надавали перевагу М. Зеров (114 іменників із 208 АЛН) та Ю. Клен (111 із 238), у галузі статично-ознакової – М. Рильський (117 прикметників із 221 АЛН) та М. Драй-Хмара (42 з 82). Кількість іменникових і прикметникових АЛН у доробку П. Филиповича є майже однаковою (19 і 20).

Щодо позначення динамічних ознак, то найбільше авторських дієслів виявлено у творчості Ю. Клена – 30 одиниць, тоді як у М. Зерова – 19, М. Рильського – 13, М. Драй-Хмари – 9. У П. Филиповича авторські дієслівні та прислівникові АЛН відсутні. Дещо більшу, порівняно з іншими неокласиками, кількість дієслівних АЛН у лексиконі Ю. Клена можна пояснити тим, що в еміграції Ю. Клен зблизився з поетами-вісниківцями (Є. Маланюком, О. Ольжичем та ін.), і в його стильовій палітрі з'явилися елементи неоромантизму.

У другому розділі „**Лексико-граматична та семантична структура авторських лексичних новотворів неокласиків**” висвітлено основні проблеми дослідження лексичної семантики, проаналізовано значеннєві особливості АЛН неокласиків за частиномовною належністю, виокремлено найбільш репрезентативні лексико-семантичні групи (ЛСГ) новотворів, виявлено найчастотніші кореневі морфеми у складі АЛН.

У царині okazіонально-предметної номінації в лексиконі неокласиків найчисленнішими є такі ЛСГ АЛН: назви осіб (НО), міфічних істот, тварин, явищ природи, космічних об'єктів, емоційно-психічних станів. Висока частотність одиниць індивідуально-авторської номінації зазначених фрагментів позамовної дійсності свідчить про особливу увагу поетів до світу людини й природи, до античної міфології.

Прагненням якнайточніше передати особливості внутрішнього світу людини, висловити власне ставлення до неї зумовлена поява великої кількості авторських НО (понад 90 одиниць). Неокласики активно утворювали АЛН на позначення осіб за такими ознаками: соціальним станом – *берладник* (ЮК), *курінник* (ПФ); професійною діяльністю – *перекладчик*, *архітектор-нездара* (МЗ); постійним родом занять – *вістяр* (ПФ), *гімнограф* (МЗ); конкретними характеристичними діями – *привітальник*, *блукарка* (ЮК); ситуативним станом – *спочиванець* (МЗ), *стратениця* (ДХ); характерологічними особливостями – *шляхетник* (ЮК), *нерозсудник* (ПФ). Меншою кількістю представлені НО за статево-віковими, зовнішніми ознаками, захопленнями та інтересами, світоглядом і переконаннями, фізичним та фізіологічним станом, місцем проживання тощо. Активне творення неокласиками індивідуально-авторських НО засвідчувало загальні тенденції поповнення лексикону поезії 20–30-х років оригінальними найменуваннями осіб. При цьому особливістю поетичного словника неокласиків є відсутність так званих радянзмів, загалом поширених у тогочасній поезії: *ком'юн*, *червоноармій* (П. Усенко), *пролеттурист* (М. Семенко), *квазіреволюціонер* (М. Кічура) та ін.

Як і поети інших літературних напрямів, неокласики активно створювали АЛН на позначення: 1) явищ природи: *весновій* (ДХ), *блискавка-порив* (МР); 2) космічних об'єктів: *місяць-гостонько* (ПФ), *сонце-радість* (ДХ); 3) тварин: *лось-рогач* (МР), *вовк-драпіжник* (МЗ); 4) рослин: *береза-жалібниця* (МЗ), *велетень-сосна* (ПФ); 5) емоційно-психічних станів і почуттів людей: *туга-клекіт* (МР), *безвіра* (ЮК). Більшість інновацій – це складені найменування, із-поміж яких

експресивністю вирізняються метафоричні номінації, як-от: *зоря-вербена* (МР), *вітер-сторож* (ПФ), *іскорка-бджола* (ЮК) та ін.

Неокласики захоплювалися античною літературою, активно займалися перекладацькою діяльністю. Пошуком семантично та стилістично точних українських відповідників до чужомовних слів зумовлена поява багатьох АЛН, зокрема назв міфічних істот, богів: *громовладець*, *зброевладця*, *бог-коханець* (МЗ), *кумедник-бог* (ЮК) та ін.; першопочаткових елементів, що входять до складу матеріальних об'єктів: *начаток*, *первоначаток*, *складовник* (МЗ).

Меншою кількістю в лексиці неокласиків представлені індивідуально-авторські назви стану навколишнього середовища, елементів ландшафту, будівель та установ, результатів дій, абстрагованих дій та процесів, рис характеру людини. Іменникові АЛН поети створювали переважно для конкретизації диференційної ознаки позначуваних денотатів, їхньої оцінки, для лаконічності висловлювання та версифікаційних потреб.

Із-поміж індивідуально-авторських прикметників найчисленнішими є ЛСГ ад'єктивів, які вказують на колірні особливості денотатів, кількісну характеристику складових частин позначуваних об'єктів, емоційно-психічний стан особи.

Індивідуально-авторські кольоративи є переважно складними номінаціями: *ранкорожевий* (ЮК), *сніжноокий*, *білорунний* (МР), *червонокитий* (ДХ); *зворушливо-білий*, *далеко-пурпуровий* (МР), *лірично-синій* (ЮК) та ін. Такі прикметники-епітети виконують описово-зображальну функцію, лаконічно відтворюють складні образи. Активне вживання кольоративів є визначальною стильовою ознакою поезії не лише 20–30-х рр., а й ХХ ст. загалом.

В індивідуальній колірній картині неокласиків домінують АЛН, які відтворюють красу, багатобарвність довкілля. Більшість авторських кольороназв (31 одиниця) є складними словами з компонентами *білий*, *синій*, *жовтий* (*золотий*). Порівняно небагато засвідчено авторських ад'єктивів із компонентами *чорний*, *сірий* (відповідно 3 і 1 одиниця). Одержані результати дослідження підтверджують висновки інших неологів про перевагу світлих (*білий*, *синій*, *золотий*) кольорів у мовно-поетичній картині світу неокласиків, що узгоджується з кларистичною домінантою в їхньому художньому тексті (А.А. Калетнік).

Із-поміж прикметникових АЛН із нумеративним компонентом переважають новотвори, у яких числівниковий компонент вказує не на точно визначену кількість, а на інтенсивність вияву ознаки: *стодимний*, *сторясний*, *тисячогромий* (ЮК), *стоцвітний*, *многосонний* (МЗ) та ін. Продуктивність словотвірного типу, за яким утворено АЛН, не послаблює емоційної виразності похідних із числівниковими інтенсивами. У творчості різних авторів засвідчено ті самі АЛН, які в контексті різняться значеннєвими відтінками.

У ЛСГ АЛН з інтегрувальною семою 'емоційно-психічний стан' особлива експресивність притаманна складним прикметникам, у яких поєднано основи з антонімічним значенням: *радісно-печальні очі*, *бодьоро-супокійний спів вітру* (МР). Характерно, що антонімічні ознаки в таких АЛН не протиставляються, а взаємодоповнюють одна одну.

Вагомими щодо кількості є ЛСГ прикметникових АЛН, які позначають ознаки, сприймані органами слуху, динамічні й темпоральні ознаки, риси характеру осіб. Порівняно малочисленними є ЛСГ АЛН, які позначають одоративні, смакові, тактильні ознаки та вказують на інтенсивність вияву, протікання означуваних процесів, явищ, ознак, станів. Більшість новотворів кожної з ЛСГ у контексті виконує експресивну функцію, поєднану з номінативною.

Найбільш репрезентативними з-поміж загалом нечисленних ЛСГ дієслівних АЛН неокласиків є ті, що вказують на вияв динамічної ознаки: *струнчати* (ЮК), *огневіти* (МЗ), *рубінити* (ДХ);

зміну стану: *алмазити* (ДХ), *прискромити* (МЗ), *знепритомити* (ЮК); позначають рух, переміщення в просторі: *кочити*, *кілометрити* (ЮК), *спішити-пливти* (МЗ). Поява індивідуально-авторських дієслів у поезії неокласиків зумовлена переважно пошуком найточнішого слова або однослівної номінації замість загальноновживаного описового звороту. Частина новотворів несе в собі заряд поетичності чи відзначається гумористично-іронічним забарвленням. Окремі АЛН створені для вираження негативної оцінки зображуваних подій, напр.: *Доля ж обминула / і Рудольфа, і Франца Фердинанда, / і в дар корону Карлові шпурнула. / В руках у того Карла ти* [імперія – Н.Г.] *скарпіла* (Ю. Клен).

У лексиконі неокласиків прислівникові новотвори представлені найменшою кількістю. Більшість АЛН є означальними прислівниками, які вказують на ознаки дій, стану людини чи характеризують стан довкілля: *смолисто*, *жаровійно* (ЮК), *розливотуго* (ДХ), *перлисто* (МЗ), *веселчасто* (МР) та ін. Основними причинами появи АЛН були версифікаційні потреби, пошук емоційно виразного, образного слова.

Виявлено найчастотніші кореневі морфеми у складі АЛН різних частиномовних класів, здійснено порівняльний аналіз частотності вживання кореневих морфем у новотворах неокласиків та П. Тичини і М. Семенка – найпродуктивніших словотворців 20–30-х років ХХ ст. Встановлено, що спільним для словника неокласиків та інших поетів досліджуваної доби є високочастотне вживання АЛН із кореневими морфемами, які позначають соматичне поняття (*крил-*, *ок-/оч-*), колір (*біл-*, *си[н']-*, *золот-*), явище природи (*хмар-*, *блиск-а-вк-*, *грім-*, *вітер-*), космічний об'єкт (*зор-*, *сон-ц-*). АЛН із зазначеними кореневими морфемами демонструють творче використання та розвиток народнописенних традицій у поетичному мовленні 20–30-х років ХХ ст. Здійснено аналіз частотного розподілу кореневих морфем, які відбивають характерні риси поезики кожного з авторів. Це – домінанта кларизму в естетиці художнього слова М. Рильського (*про-зор-*, *ясн-*), рецепція античності у творчості М. Зерова (*бог-*, *віст-к-*), музичність поетичного мовлення П. Тичини (*дзвін-*, *шум-*), динамізм у поезії М. Семенка (*рух-/руш-*).

Третій розділ „**Основні тенденції індивідуально-авторського словотвору неокласиків**” складається з п'яти підрозділів, у яких проаналізовано способи творення АЛН у доробку представників досліджуваного угруповання, особливу увагу приділено описові найпродуктивніших словотвірних типів та стилістичних особливостей АЛН, утворених за цими типами.

У сфері okazіонального словотвору *іменників* домінують словоскладання та суфіксація. Меншою кількістю представлені АЛН, утворені основокладанням. Найменш репрезентативними способами okazіонально-предметної номінації є префіксальний і префіксально-суфіксальний.

Авторські іменникові юкстапозити та композити утворені переважно поєднанням семантично сумісних компонентів: *вогкоділ* (ЮК), *чужоложниця* (МЗ), *рана-му́ка*, *рука-крило* (МР), *спогад-лист* (ПФ) та ін. АЛН зазвичай увиразнюють певну ознаку денотата, важливу в контексті. Зрідка у творчості неокласиків трапляються складені найменування з несподіваним із погляду узусу поєднанням компонентів: *рима-шпигия*, *ритм-обід* (ЮК). Оригінальними номінаціями є поодинокі юкстапозити, у структурі яких поєднані узуальне й okazіональне слова: *літун-крилоробець* (МЗ), *шалапут-пусторіг* (ЮК).

Із-поміж суфіксальних засобів іменникового словотвору найпоширенішими є форманти: *-ник* (для номінації осіб): *спорудник*, *лікувальник*, *покривдник* (МЗ); *-ість* (зі значенням абстрагованої ознаки): *боговитість* (МЗ), *рідність* (МР), *невідкличність* (ЮК); *-нн-я* (зі значенням опредметненої дії): *спалахання* (ЮК), *пов'ядання* (ПФ), *рожевіння* (МР). Зазначені афікси активно

використовували для продукування АЛН також інші поети 20–30-х років ХХ ст.: *засланник* (В. Гадзінський), *кличник* (М. Доленго), *перемінник* (М. Михаєвич); *зоїкність*, *огневість* (М. Семенко), *сніжність* (Б.-І. Антонич); *звіріння* (П. Тичина), *похмелення* (В. Бобинський), *зорення* (Є. Маланюк) та ін. Стилїстична й семантична реалізація словотвірних типів із цими суфіксами у творчості неокласиків має свої особливості: частина АЛН вирізняється книжним забарвленням, зумовленим специфікою контексту, приєднанням афіксів до основ застарілих і рідковживаних слів, як-от: *рокування*, *зблукання* (МЗ) тощо.

Поширеними у творчості неокласиків, як і в поетичному мовленні 20–30-х років ХХ ст. загалом, є нульсуфіксальні іменники, створені зі стилїстичною метою або ж через версифікаційні потреби: *потрус*, *лагідь* (ЮК), *наповз*, *видовб* (МЗ), *подим* (ДХ), *надум* (ПФ) та ін., пор.: *повноліть*, *прозор* (П. Тичина), *зітх* (М. Семенко), *безмеж* (О. Влизько) та ін.

У галузі **прикметникового** індивідуального словотвору неокласиків домінує основоскладання. Із-поміж афіксальних різновидів морфологічного способу найбільш репрезентативним є суфіксальний. Малопродуктивні способи творення АЛН – префіксація, конфіксація та юстапозиція.

Більшість складних прикметників утворено поєднанням компонентів вихідного словосполучення, об'єднаних сурядним зв'язком. Складові частини таких АЛН із погляду узусу здебільшого є семантично непокєднуваними, їхнє сполучення відбувається внаслідок авторських асоціацій і віддзеркалює особливості світосприйняття поета: *радісно-чужий* (ЮК), *урочисто-наївний*, *розложисто-смутий* (МР), *тремтячо-металевий* (ДХ) та ін.

У творенні неокласиками індивідуально-авторських прикметників показова функція таких суфіксів: *-н-*: *сузірний* (ЮК), *-ан-/ян-*: *воложаний* (МЗ), *-аст-(-яст-)*: *полум'ястий* (ЮК) та ін. Виникнення авторських ад'єктивів зумовлене прагненням до образності, експресивності та стислості вислову.

На відміну від іменникового та прикметникового словотвору, де домінують осново- та словоскладання, більшість **дієслівних** інновацій неокласиків утворено афіксацією. Найпродуктивнішим із-поміж афіксальних різновидів був суфіксальний. Поети найактивніше використовували суфікси *-и-* та *-і-*: *крилити*, *центрити*, *глибиніти*, *млявіти* (ЮК), *жайворонити*, *кудлатіти* (ДХ), *пріснявіти* (МЗ). Визначальну роль у творенні АЛН із новою семантикою відігравав не стільки афікс, скільки змістовий потенціал мотивувальних слів.

Частина дієслівних АЛН утворена словоскладанням, причому більшість юстапозитів є синонімічними зближеннями: *дрижати-тріпотати*, *гатити-гупати* (ЮК), *чекати-виглядати*, *дзвеніти-брязкотіти* (МР) та ін. Поява таких одиниць зумовлена прагненням автора акцентувати увагу адресата на певній динамічній ознаці.

Меншу кількість дієслівних АЛН у доробку неокласиків утворено префіксальним та префіксально-суфіксальним способами, напр.: *перекрочити* (ЮК), *змолитєувати* (МЗ) та ін.

У галузі **прислівникового** словотвору неокласиків переважає суфіксація: *мандрівно* (МР), *струнно* (ЮК), *харалужно* (МЗ) та ін. Значно меншою кількістю представлено АЛН, утворені префіксально-суфіксальним способом, осново- та словоскладанням: *по-гадючому* (МР), *розливотуго* (ДХ), *млосно-ласкаво* (ЮК).

Поодинокі АЛН утворено редеривацією: *карл* (МЗ), субституцією: *перетончений* (МЗ), аббревіацією: „*Наркомлік*” (ЮК). Загальномовний процес поширення аббревіатур у досліджуваний період не позначився на дериваційній практиці неокласиків, що свідчить про своєрідність їхньої творчої манери та прихильність до класичних традицій мовного оформлення текстів.

Значна кількість суфіксальних АЛН неокласиків – це авторські словотвірні варіанти узуальних слів, використання яких зумовлене такими причинами: 1) збереженням ритміки й розміру строфи: *причарування* (ПФ) – узуальне *чарування*, *борóдько* (ЮК) – узуальне *бородáнь*; 2) пошуком необхідної рими: *...то полине хутчій від птциці, /.../ з-під завидющої війниці* (ДХ); 3) увиразненням стилістичного потенціалу нової номінативної одиниці: *підступство* (МЗ) – узуальне *підступність*, *лайко* (ЮК) – узуальне *лайливець*.

Прагнення поєднувати досконалість форми віршів зі змістовою виваженістю і структурною досконалістю кожного слова лежить в основі всієї словотворчості неокласиків.

У четвертому розділі „**Лексикографічна інтерпретація авторських лексичних новотворів неокласиків**” наголошено на актуальності створення словника АЛН неокласиків, обґрунтовано теоретичні засади його створення, проаналізовано складні випадки лексикографічного опису АЛН.

У словнику АЛН передбачено системну репрезентацію лексичних інновацій, зафіксованих у поетичних творах неокласиків. Проаналізовано складні випадки встановлення початкової форми інновацій, їхньої граматичної кваліфікації, розмежування діалектних слів та АЛН тощо.

Поетична мова досліджуваного періоду засвідчує інновації, характерні для мовної практики кількох авторів, що ускладнює встановлення першоавторства новотвору. Нерідко АЛН, у яких збігається матеріальна форма вираження, можуть мати різне семантичне наповнення, пор.: *Єдина в дні гіркої безнадії / Ще світиш ти мені, / Мов неба зорецвіт, що стріли сіє / На бистрині річній* (Ю. Клен); *...зорецвіт вкриває груди: / красна стрічка – наче мак* (М. Терещенко). Щодо зазначених випадків поділяємо думку О.Г. Ликова, Ж.В. Колоїз про те, що поява однакових лексичних інновацій у мовленні різних суб'єктів є випадковістю і кожен із письменників однаковою мірою є автором новотвору.

Інколи поети свідомо вводять у власні тексти АЛН інших письменників, що є виявом інтертекстуальних зв'язків, пор.: *Люблю слова ще повнодзвонні, / як мед пахучі та п'янки, / слова, що в глибині бездонній / пролежали глухі віки* (М. Драй-Хмара); *І я считав: „За що марнуєш дні / ти в пеклі цім і терпиш біль агоній?” – / „Лише за те, – він відказав мені, – / що покохав слова я повнодзвонні, / слова п'янки, які глухі віки / пролежали у глибині бездонній”* (Ю. Клен). У тексті Ю. Клена прикметник *повнодзвонний* є відтвореним, а не створеним. У такому разі авторство належить поетові, який створив АЛН, а не відтворив (процитував) його.

У розділі детально проаналізовано особливості структури словникових статей словника АЛН неокласиків, обґрунтовано потребу ретельного опрацювання максимальної кількості різножанрових лексикографічних джерел у процесі формування реєстру АЛН неокласиків, наголошено на перспективах української індивідуально-авторської неографії.

На основі здійсненого дослідження зроблено загальні **висновки**.

Український поетичний словник 20–30-х років ХХ ст., реагуючи на значні економічні та культурні зміни в суспільстві, активно поповнювався новими лексичними одиницями. Плідною, конструктивною була в цей час словотворча практика неокласиків.

Найпродуктивнішим у словесно-креативній діяльності неокласиків був період 1923–1927 років, коли вони мали змогу творити згідно зі своїми ідейно-естетичними переконаннями. У творчості поетів упродовж цього періоду засвідчено понад 200 АЛН. Наприкінці 20-х та у 30-і роки спостережено загальний спад словотворчої активності неокласиків, частково зумовлений впливом чинників позамовного характеру – посиленням морального та ідеологічного тиску на

поетів. Утім, виявленій загальній тенденції спаду дериваційної практики неокласиків у зазначений період суперечить словотворчість М. Зерова: 30-і роки були для нього найпродуктивнішими.

В індивідуальному словотворі неокласиків превалюють одиниці предметної (45%) та статично-ознакової (43%) номінації. У контексті активного творення okazіональних дієслів у поезії 20–30-х років ХХ ст. (напр., у вокабулярах М. Семенка, П. Тичини, М. Хвильового) дієслівний словотвір неокласиків нерепрезентативний (9%), що узгоджується з їхніми принципами художньої вербалізації статичних образів. Найменшою кількістю в словнику поетів досліджуваного літературного угруповання представлені okazіональні прислівники (3%).

Найбільш репрезентативними у вокабулярах неокласиків є ЛСГ назв осіб та кольоропозначень. Це пояснюється тим, що в центрі творчих зацікавлень неокласиків завжди перебували природа, людина, формування особистості, її існування в навколишньому світі. У поетичному словнику неокласиків поширені також іменники – назви явищ природи, космічних об'єктів, тварин, міфічних істот; прикметники, які вказують на кількісну характеристику складових частин позначуваних об'єктів, емоційно-психічний стан осіб; дієслова, що позначають рух, переміщення в просторі; означальні прислівники, які характеризують стан довкілля або ознаки дій людини. АЛН репрезентують ті фрагменти об'єктивної дійсності, які були актуальними для поетів – виразників ідейно-естетичних засад відповідного літературно-мистецького напрямку.

У поезії неокласиків не засвідчені АЛН на позначення представників нового соціального класу (пролетаріату), т. зв. радянізми, які були поширені в мові поезії 20–30-х років. Неокласики не піддавалися кон'юнктурним віянням у тогочасній літературі, що закономірно зумовило відсутність у їхніх вокабулярах АЛН на позначення недовговічних суспільно-політичних реалій.

Активне використання в процесі словотворчої діяльності кореневих морфем *хмар-*, *блиск-а-вк-*, *грім-*, *вітер-*, *зор-*, *ст-о* та ін. було суголосним із загальною тенденцією розвитку поетичного словника 20–30-х років. Індивідуально-авторські (та загальноновживані) слова з такими морфемами є традиційними для словника української поезії, тісно пов'язані з фольклором, містять національно-культурний компонент мовної семантики і віддзеркалюють найактуальніші для креативної мовної особистості як представника української спільноти реалії довкілля. Висока частотність окремих морфем у складі АЛН досліджуваного періоду засвідчила характерні риси лінгвопоетики конкретних авторів: кларизм неокласиків (*про-зор-*, *ясн-*, *біл-*, *си[н']-*, *золот-*), рецепцію античності у творчості М. Зерова (*бог-*, *віст-к-*), музичність поетичного мовлення П. Тичини (*дзвін-*, *шум-*), динамізм поезії М. Семенка (*рух-*/*руш-*), персоніфікацію явищ природи у творах М. Рильського, М. Зерова, П. Филиповича, Б.-І. Антонича, П. Карманського, Є. Маланюка (*крил-*, *ок-/оч-*).

Уживання АЛН у поезії неокласиків зумовлене насамперед пошуком семантично та емоційно виразного слова, прагненням авторів виявити власне ставлення до позначуваних реалій, лаконічно висловити думку, а також версифікаційними потребами. Перекладацька діяльність неокласиків стимулювала творення АЛН як семантично та стилістично точних українських відповідників до чужомовних слів. Специфічними для поетичної мови 20–30-х років є зафіксовані в текстах неокласиків авторські найменування міфічних істот за характерною ознакою, а також АЛН на позначення мікроскопічних складників матеріальних об'єктів.

У сфері індивідуального словотвору неокласиків домінують основоскладання (понад 270 АЛН), юкстапозиція (понад 230 АЛН) та суфіксація (понад 200 АЛН). Ці способи творення АЛН загалом характерні для поетичної мови 20–30-х років ХХ ст.

Малопродуктивними у творчості неокласиків були префіксальний та префіксально-суфіксальний способи. Поодинокими прикладами представлені редеривація та субституція, аббревіація. Поширене використання аббревіатур у поезії початку ХХ ст. не позначилося на словотворчості неокласиків, що є свідченням їхньої прихильності до класичних традицій вербалізації фрагментів позамовної дійсності.

Більшість АЛН неокласиків утворено за дериваційними законами сучасної української мови. Частина АЛН сконструйована з відхиленням від словотвірних норм (приміром, утворення з пропуском дериваційної ланки, неузгодженість структурної і семантичної сполучуваності), що зумовило появу несподіваних, але семантично містких та стилістично виправданих новотворів.

Значна кількість інновацій неокласиків є авторськими словотвірними варіантами загальноновживаних лексем, виникнення яких спричинено здебільшого пошуком необхідної рими, потребою збереження ритміки строфи, прагненням надати номінативній одиниці певного стилістичного відтінку, посилити її виражальні можливості. Переважна більшість АЛН репрезентують мовний талант неокласиків, їхню глибоку обізнаність зі світовим мовно-літературним та історико-культурним дискурсом, нерозривний зв'язок із українськими духовними цінностями.

Експериментальна словесно-креативна діяльність неокласиків, вирізняючись своєрідними рисами, зумовленими ідейно-естетичними переконаннями авторів, водночас була суголосною з тенденціями індивідуально-авторської номінації в поезії 20–30-х років ХХ ст.

Системне вивчення АЛН передбачає їхнє ґрунтовне лексикографічне опрацювання. Створення словників авторських лексичних новотворів – перспективний напрям сучасної індивідуально-авторської неографії, оскільки такі лексикографічні праці дають багатий матеріал для подальших лінгвостилістичних, дериватологічних, лексикологічних, ідіостилістичних, семіотичних, мовно-історичних студій. Відтак актуальним є створення тлумачного, тематичного, словотвірного словників АЛН поетів-неокласиків.

Комплексне вивчення словотворчості неокласиків сприяє поглибленому дослідженню актуальних проблем теорії лексикографії, теорії okazіональної номінації, визначенню місця й ролі індивідуально-авторської неології в історії української літературної мови.

Основні положення дисертації відображено в таких публікаціях:

1. Київські неокласики: словотворчість / Н. В. Гаврилюк ; відп. ред. Г. М. Вокальчук. – Острог : Вид-во НаУ „Острозька академія”, 2009. – 216 с. – (Лексикографічна серія „Українська індивідуально-авторська неографія” ; вип. 2).
2. Гаврилюк Н. В. Оказіонально-предметна номінація у поезії неокласиків (семантичний аспект) / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 1999. – Вип. 7. – С. 71–76.
3. Гаврилюк Н. В. Способи okazіональної номінації у поетичному словнику неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Ономастика і апелятиви : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ДДУ, 1999. – Вип. 6. – С. 54–56.
4. Гаврилюк Н. В. Нульова суфіксація як спосіб творення okazіоналізмів у поетичному словнику неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2000. – Вип. 8. – С. 82–86.

5. Гаврилюк Н. В. Малопродуктивні способи творення лексичних інновацій у поетичному доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Вісник Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка : зб. наук. праць. – Полтава, 2001. – С. 55–61. – (Серія „Філологічні науки” ; вип. 5 (19).
6. Гаврилюк Н. В. Оказіональні іменники-композиції у поетичному доробку неокласиків (словотвірний аспект) / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2001. – Вип. 9. – С. 101–105.
7. Гаврилюк Н. В. Особливості творення афіксальних оказіональних дієслів у поетичному доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Наукові записки. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С.103–105. – (Серія : Філологічні науки (мовознавство) ; вип. 31).
8. Гаврилюк Н. В. Семантика оказіональних назв осіб за внутрішніми ознаками у поетичному словнику неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць / за заг. ред. проф. Л. А. Лисиченко. – Харків : ХДПУ, 2001. – Вип. 7. – С. 170–174.
9. Гаврилюк Н. В. Оказіональні прикметники-композиції у поетичному словнику неокласиків (словотвірний аспект) / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2002. – Вип. 10. – С. 74–78.
10. Гаврилюк Н. В. Семантична структура та функціонування індивідуально-авторських прикметників-кольороназв у творчому доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь : Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, 2002. – С. 332–334.
11. Гаврилюк Н. В. Семантична характеристика та функціонування оказіональних дієслів у поетичному доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова / відп. ред. А. П. Грищенко. – К., 2002. – С. 195–201.
12. Гаврилюк Н. В. Емпірійні індивідуально-авторські прикметники у творчості неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2003. – Вип. 11. – С. 69–72.
13. Гаврилюк Н. В. Оказіональні назви осіб у творчості неокласиків (семантико-функціональний аспект) / Н. В. Гаврилюк // Слов'янський вісник : зб. наук. праць. – Рівне : РІС КСУ, 2003. – С. 39–43. – (Серія „Філологічні науки” РІС КСУ ; вип. 4).
14. Гаврилюк Н. В. Раціональні індивідуально-авторські прикметники в творчому доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2004. – Вип. 12. – С. 54–57.
15. Гаврилюк Н. В. Індивідуально-авторські прислівники у творчості неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2005. – Вип. 13. – С. 170–172.
16. Гаврилюк Н. В. Юкстапозиції у творчому доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2006. – Вип. 14. – С. 50–53.
17. Гаврилюк Н. В. Афіксальні прикметники-новотвори у поетичному доробку неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2007. – Вип. 15. – С. 82–87.

18. Гаврилюк Н. В. Лексикографічне опрацювання індивідуально-авторських новотворів (на матеріалі інновацій неокласиків) / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії : зб. наук. праць Рівненського держ. гуманітарного ун-ту. – Рівне : РДГУ, 2008. – Вип. 16. – С. 50–54.

19. Гаврилюк Н. В. Суфіксальні іменники-новотвори неокласиків у контексті поетичного мовлення 20–30-х років XX ст. / Н. В. Гаврилюк // Наукові записки. – Острог : Видавництво Національного університету „Острозька академія”, 2008. – С. 50–59. – (Серія „Філологічна” ; вип. 10).

20. Гаврилюк Н. В. Індивідуально-авторські назви осіб у поетичному мовленні київських неокласиків / Н. В. Гаврилюк // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : ВПЦ „Київський університет”, 2009. – Вип. 19. – С. 236–242.

21. Гаврилюк Н. В. Складні випадки лексикографічного опису авторських лексичних новотворів (на матеріалі поезій київських неокласиків) / Н. В. Гаврилюк // Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. праць / відп. ред. М. Я. Плющ. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 5. – С. 102–105.

АНОТАЦІЯ

Гаврилюк Н. В. Словотворчість поетів-неокласиків у контексті поетичного мовлення 20–30-х років XX століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2010.

У дисертації здійснено системний аналіз авторських лексичних новотворів київських неокласиків на тлі мовно-літературного процесу 20–30-х рр. XX ст. Простежено еволюцію індивідуально-авторської номінації в поетичній творчості М. Рильського, М. Зерова, Ю. Клена, М. Драй-Хмари, П. Филиповича. Проаналізовано семантико-дериваційну структуру інновацій різних частиномовних класів, схарактеризовано найчисленніші лексико-семантичні групи новотворів, виявлено найчастотніші кореневі морфеми у складі новотворів як специфічних репрезентантів національної мовно-поетичної картини світу. Опрацьовано теоретичні засади створення словника новотворів неокласиків.

Ключові слова: авторський лексичний новотвір, індивідуально-авторська неографія, індивідуально-авторська номінація, інновація, лексико-семантична група, неокласики, спосіб словотворення, українська поезія XX століття.

АННОТАЦИЯ

Гаврилюк Н. В. Словотворчество поэтов-неоклассиков в контексте поэтической речи 20–30-х годов XX века. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.01 – украинский язык. – Волынский национальный университет имени Леси Украинки. – Луцк, 2010.

Диссертация посвящена комплексному исследованию семантико-деривационной структуры и лексикографической репрезентации авторских лексических новообразований в поэзии киевских неоклассиков в контексте окказиональной поэтической номинации 20–30-х гг. XX в. Проанализированы разные подходы к определению и разграничению в современной неологии

понятий „инновация”, „неологизм”, „оказионализм”, мотивирована целесообразность использования в работе термина „авторское лексическое новообразование”.

Впервые в україністике предложена периодизация эволюции индивидуально-авторской номинации в творчестве М. Рыльского, Н. Зерова, Ю. Клена, М. Драй-Хмары, П. Филиповича. Экспериментально доказана частичная зависимость всплесков и спадов индивидуального словотворчества от экстралингвальных факторов. Установлено, что наиболее продуктивными в аспекте авторского словообразования были 1923–1927 гг. Общий спад словесно-креативной деятельности наблюдался в конце 20-х и в 30-е годы, что было обусловлено ухудшением моральной атмосферы в украинском социуме, репрессиями интеллигенции, в том числе неоклассиков.

Проанализированы лексико-грамматические и семантические особенности инноваций неоклассиков, выявлены коннотативные семы в структуре лексического значения новообразований. Охарактеризованы лексико-семантические группы авторских номинаций, представляющие наиболее актуальные для поэтов фрагменты объективной действительности и отображающие особенности не только авторского мировосприятия, но и наиболее характерные аспекты национальной поэтической картины мира и украинского менталитета.

Произведен сравнительный анализ наиболее частотных корневых морфем в составе инноваций неоклассиков и других продуктивных в плане словотворчества поэтов 20–30-х гг. XX в., в частности М. Семенко и П. Тычины. На значительном фактическом материале (около 800 единиц) доказано, что в соответствии с общей тенденцией развития поэтического лексикона исследуемого периода неоклассики активно использовали в словотворчестве корневые морфемы, обозначающие соматические понятия, цветовую гамму, явления природы, космические объекты и др.

В неоклассических текстах, как и в поэтической речи 20–30-х гг. в целом, превалируют инновации, образованные осново-, словосложением и суффиксацией. В отличие от общей тенденции широкого употребления в поэзии анализируемого периода аббревиатур, сложносокращенные номинативные единицы в вокабулярах неоклассиков нерепрезентативны.

Обоснованы теоретические предпосылки создания словаря авторских лексических инноваций неоклассиков, определены перспективы индивидуально-авторской неографии в плане дальнейшего исследования словотворчества неоклассиков.

Составлены общий и персональные словари новообразований Ю. Клена, М. Рыльского, Н. Зерова, М. Драй-Хмары, П. Филиповича.

Ключевые слова: авторское лексическое новообразование, индивидуально-авторская неография, индивидуально-авторская номинация, инновация, лексико-семантическая группа, неоклассики, способ словообразования, украинская поэзия XX в.

SUMMARY

Gavrylyuk N.V. Creation of new words by neoclassical poets in the poetic speech context of 20s–30s of the XX century. – Manuscript.

The dissertation for scientific degree of Candidate of Philological sciences by speciality 10.02.01 – Ukrainian language. – Volyn National University named after Lesya Ukrainka. – Lutsk, 2010.

The dissertation conducts a system analysis of Kyiv neoclassicists' lexical innovations against the background of the language and literary process in the 20–30s of the XX c. It studies the evolution of an individual author's nomination in the poetic creativity of M. Rylsky, M. Zerov, Y. Klen, M. Dray-Hmara,

P. Fylypovych. The paper examines the semantic-derivative structure of innovations of different classes of parts of speech, classifies the most numerous lexical and semantic groups of new words, and defines the most frequent root morphemes in the new words that represent the specific national language and poetic picture of the world. There has been worked out the principles for compiling a neoclassic new words' dictionary.

Key words: author's lexical neologism, individual author's neography, individual author's nomination, innovation, lexical and semantic group, neoclassicists, methods of word-formation, Ukrainian poetry of the XX century.